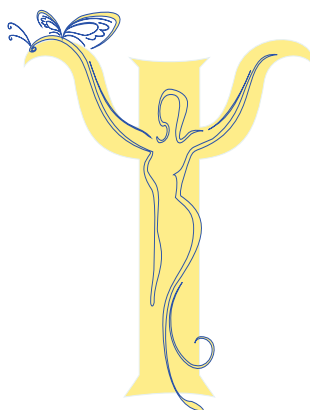

Міністерство освіти і науки України
Хмельницький національний університет
Кафедра психології та педагогіки
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Українська асоціація сімейних психологів
ВГО «Арт-терапевтична асоціація» (відокремлений підрозділ у Хмельницькій області)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

**Тези доповідей
XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції**

м. Хмельницький, 10 квітня 2025 року

Хмельницький
2025

УДК 37.015:159.9
ББК 88:8
А 43

Редакційна колегія:

Комар Т. В., доктор психологічних наук, професор (*головний редактор*);

Гаврилькевич В. К., кандидат психологічних наук, доцент;

Подкоритова Л. О., кандидат психологічних наук, доцент.

Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців:

тези доповідей XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 10 квітня 2025) / М-во освіти і науки України, Хмельницький нац. ун-т, Каф. психол. та педагог. [та ін.]. Хмельницький: Кафедра психології та педагогіки ХНУ, 2025. 160 с.

У збірнику представлені тези доповідей учасників XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції *«Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців»*, яка відбулась 10 квітня 2025 року в м. Хмельницькому на базі Хмельницького національного університету за ініціати́ви кафедри психології та педагогіки.

Збірник адресований науковцям, аспірантам, студентам, а також усім, хто цікавиться сучасними науковими дослідженнями в галузі психології, педагогіки, соціології.

Матеріали подані в авторській редакції. Відповідальність за науковий та літературний зміст опублікованих матеріалів несуть їх автори. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

При передруку публікацій посилання на збірник обов'язкове.

© Автори тез, 2025

© Кафедра психології та педагогіки
Хмельницького національного університету,
оригінал-макет, 2025

передбачається, що бакалаври продовжать своє навчання у магістратурі). Для розв'язання цього завдання використовують класичні кроки: спочатку на першому курсі усі здобувачі вищої освіти проходять тренінги, отримуючи клієнтський досвід; далі вже на старших курсах вони отримують лекційний матеріал, де викладаються алгоритми розроблення тренінгових програм; потім триває практикум, у межах якого здобувачі застосовують отримані алгоритми для розроблення, а потім і для реалізації цих розробок у межах своїх підгруп під супервізією викладачів. Після проходження практикуму здобувачі виходять на бази практики, складають вже власні програми під конкретні запити і проводять тренінги із клієнтами.

Таким чином, підготовка психологів передбачає розвиток компетенцій у межах розвивальної та психокорекційної діяльності, що вимагають як державні освітні, так і професійні стандарти. Онлайн-тренінги розширюють ці компетенції завдяки використанню комп'ютерних технологій, що дозволяє випускникам бути більш затребуваними на ринку праці, а також почуватися інноваторами, які не лише просувають науку, а й розширюють репертуар практичних технологій, що є дуже важливим в епоху змін.

Світлична Н. О., Шкода В. О.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ВПЛИВ РІВНЯ ЕМПАТІЇ НА МІЖОСОБИСТІСНІ ВЗАЄМИНИ СТАРШОКЛАСНИКІВ

У сучасному світі міжособистісні відносини здобувачів освіти набувають особливої важливості, адже успішна соціалізація молоді, її емоційний розвиток та здатність до ефективної взаємодії з іншими людьми є основою для подальшої професійної та особистісної реалізації. Зокрема, важливою є роль емпатії – здатності розуміти емоційний стан інших людей та відповідним чином реагувати на їхні почуття. Емпатія виступає як чинник, що впливає на якість міжособистісних стосунків серед учнів, що має значний вплив на атмосферу в навчальному середовищі та успішність інтеграції особистості в соціум.

Аналіз останніх вітчизняних та зарубіжних досліджень показує, що значення емпатії в контексті міжособистісних відносин активно вивчається як в психології, так і в педагогіці. Різні дослідження доводять, що рівень емпатії здобувачів освіти безпосередньо пов'язаний з їхнім соціальним адаптуванням, здатністю до ефективної комунікації та рівнем розвитку емоційного інтелекту.

Теоретичний аналіз про наявність у людини емпатичних здібностей проводили у своїх дослідженнях зарубіжні автори такі як: Карл Роджерс, Едвард Тітченер, Мартін Гоффман, Пол Екман, Деніел Голман. У сучасній вітчизняній психології є чимало дослідників які також зробили значний внесок у вивчення емпатії. О. Орищенко та О. Саннікова розглядають емпатію як складну багаторівневу інтегральну властивість особистості, виділяючи три рівні в її структурі (Пляка Л. В., 2008). Т. Коломієць зазначає, що вітчизняні дослідники емпатії зосереджуються на трьох основних її аспектах (Кулаков Р., 2021; Журавльова Л. П., Шпак М. М., 2015). Ці науковці зробили вагомий внесок у розуміння та дослідження емпатії в українській психології.

Емпатія (від грец. *empathia* – співпереживання) – це розуміння емоційного стану, проникнення в переживання іншої людини (Шапар В. Б., 2007). Так сформувався науковий термін, який тепер став досить знайомим для сучасної науки. Джерелом емпатії є подвійне протиріччя в емоційному світі людини між власними переживаннями і сприйнятими переживаннями іншої особи. Змістом же процесу емпатії є зустріч двох людей, двох світів, двох душ. Протиріччя між даними різноспрямованими явищами породжує нагальну потребу у відновленні комфорту почуттів у людини через прояв емпатії. Структура емпатії складається з трьох компонентів: емоційного, когнітивного і поведінкового. Когнітивний компонент включає здатність розуміти та аналізувати емоційні стани інших людей, розпізнавати їхні потреби та очікування. Емоційний компонент передбачає здатність відчувати почуття іншого, співпереживати йому. Поведінковий компонент стосується здатності до відповідного вираження емпатії у вербальній та невербальній комунікації. Кожен з компонентів має свої показники сформованості. Вони визначають прояв емпатії на різних рівнях її розвитку.

Емпатія є одним з основних механізмів розвитку міжособистісних взаємин і соціальної взаємодії. Міжособистісні відносини – це пережиті, усвідомлені або неусвідомлені взаємозв'язки

між людьми, що ґрунтуються на емоційних станах і психологічних особливостях взаємодіючих осіб. У юнацькому віці процес формування міжособистісних стосунків відбувається через комунікацію, що визначає характер соціалізації молоді. Саме в цей період емпатія відіграє критичну роль у встановленні довірливих і гармонійних відносин між старшокласниками.

Важливим аспектом є вплив рівня емпатії на соціальний статус підлітків у групі. Молодь прагне зайняти значуще місце серед однолітків, що вимагає не лише розвитку комунікативних навичок, а й уміння емпатично сприймати інших. Дослідження показують, що високий рівень емпатії сприяє розвитку дружніх стосунків, запобігає конфліктам та сприяє створенню позитивного мікроклімату в колективі. Натомість низький рівень емпатії може призводити до ізоляції, труднощів у комунікації, агресивної поведінки або соціальної тривожності.

Через різні рівні розвитку емпатичних здібностей можуть виникати труднощі у спілкуванні та непорозуміння. Старшокласники з низьким рівнем емпатії можуть не усвідомлювати емоційних потреб інших, що спричиняє проблеми у побудові міжособистісних відносин. Небажання розуміти іншого, недостатня здатність до співчуття та співпереживання нерідко стають причинами конфліктів та емоційного дистанціювання. Натомість високий рівень емпатії сприяє формуванню взаємної довіри, підтримки та емоційної близькості між підлітками.

Формування емпатії серед старшокласників можливе через освітні та виховні заходи, спрямовані на розвиток емоційного інтелекту, покращення навичок комунікації та усвідомлення власних емоційних реакцій. Важливу роль у цьому процесі відіграють як вчителі, так і батьки, які можуть сприяти розвитку емпатичних здібностей через моделювання відповідної поведінки, активне слухання та підтримку емоційного благополуччя підлітків.

Таким чином, узагальнюючи вищезазначене, емпатія є одним із базових чинників, що впливають на міжособистісні взаємини старшокласників. Високий рівень емпатії сприяє гармонійній соціалізації, розвитку довірливих і дружніх стосунків, запобігає конфліктам і сприяє створенню позитивного середовища в навчальних закладах. Дослідження емпатії як ключового механізму міжособистісної взаємодії має велике значення для розробки ефективних освітніх програм, що сприятимуть формуванню емоційно зрілих, соціально адаптованих особистостей.

Стець В. І.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ЖИТТЄВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ ОСОБИСТОСТІ В СИТУАЦІЇ НАБУТОЇ ІНВАЛІДНОСТІ

У ситуації набутої інвалідності життєва перспектива формується інакше, ніж у випадках, коли не відбувається порушення плинності життєвого шляху. Ключовим у формуванні життєвої перспективи є сама ситуація інвалідності та її вплив на розвиток лінії життя. В структурах життєвих подій і автобіографічних спогадів серед осіб з інвалідністю відсоток біологічних подій значно вищий порівняно з іншими групами. Інвалідність у контексті формування життєвої перспективи в ситуації набутої інвалідності відіграє роль певної консолідації усіх подій життя. За результатами факторного аналізу, в ситуації інвалідності усі події психологічної автобіографії (біологічні, особистісно-психологічні та ті, що пов'язані з змінами в фізичному та соціальному середовищі) утворюють єдину факторну структуру, чого немає в двох інших групах, де різні типи подій входять до різних факторних груп.

Процес становлення життєвої перспективи у ситуації набутої інвалідності можна описати такими ключовими аспектами: 1) специфічні чинники формування життєвої перспективи в ситуації інвалідності; 2) особистісні чинники становлення життєвої перспективи у цьому контексті; 3) загальні тенденції динаміки становлення життєвої перспективи в умовах інвалідності; 4) зміни характеристик життєвої перспективи залежно від тривалості інвалідності (Підручна І. Б., 2010).

Специфічні чинники формування життєвої перспективи в умовах набутої інвалідності. Результати дискримінантного аналізу дозволяють виділити дескриптори становлення життєвої перспективи серед осіб з інвалідністю: біологічні типи подій, а також часові орієнтації, що спрямовані на гедоністичне та фаталістичне теперішнє і майбутнє. Високі показники дискримінантних характеристик вказують на те, що ці особливості є специфічними для формування життєвої перспективи саме в ситуації інвалідності. Важливим аспектом у дослідженні